

CEVDET CANBULAT

DÖRTDİVANLI HİLMÎ

Hayatı
ve
Şiirleri

DÖRTDİVAN BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR HİZMETİDİR

Aralık 2009

Bu kitabın ilk baskısı Şubat 1963 tarihinde
5000 adet olarak basılmıştır.

DÖRTDİVAN BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Atatürk Cad. No: 2 (14910) Dörtdivan - BOLU/ TÜRKİYE

Tel:(0374) 331 41 59

Faks:(0374) 331 40 02

www.dortdivan.bel.tr

e-mail: ozelkalem.dortdivan@gmail.com

Grafik & Tasarım

Büyük Anadolu Medya Grup (0312) 384 30 67 - 71 - 75

Basım Yeri:

anadolu
medya grup

Doğanbey Mahallesi

Soydaşlar Sk. No: 19/10 Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 311 16 05 • Fax: (0312) 311 16 07

Basım Tarihi: 31.12.2009

ÖNSÖZ

1954 yılında “Hilmî” nin bir cönkte bulduğum 16 dörüklü Hicaz’a giderken söylediği bir ilâhisi çok dikkatimi çekmişti. Aynı cönkte “Hiimî”, ya da “Hilmîya” adına yazılı ikinci, üçüncü ve dördüncü şiirlerini de bulunca “Hilmî” yi merak etmeğe başladım. Kim olabilirdi bu Hilmî?

Halk Edebiyatımızda adı gecen bütün halk ozanlarımızı ve basdı halk şiirimizin tamamını aradım. Böylece ilk defa “Hilmî” nin peşine düşmüş oldum. Ondan sonra bugüne kadar da onun peşini bırakmadım, onu unutmudım. Tam 8 yıl...

“Hilmî”nin doğduğu ve öldüğü Bolu İlinin Dörtdivan Bucağına, çantam boynumda asılı birçok seferler yaptım. “Hilmî” nin torunlarile, onu sevenlerle, şiirlerini hafızasında saklıyanlarlu arkadaş oldum, onlarla düşüp kalktım. Şiirlerini ezbere bilenlere okutarak, yarın unutkanlık çukuruna gömülmeğe mahkûm bu şiirleri hafızlardan sayfalara aktardım. Ayrıca “Hilmî” nin cönklere geçmiş şiirlerini anyarak buldum. Dörtdivan Bucağında bir küçük cönkü 50 liraya, diğeri bir cönkü 10 liraya satanı aldım. Bacağın Cuma Pazarına postumu sererek cönk topladım. Yardımisever birçok Dörtdivanlı da bana birçok cönk getirdi, verdi ve şöyle dedi bana:

— Efendi, yeter ki, sen bizim şairimizi yaz, kitabını çıkar. Biz senden bunu isteriz.

Her şeyden önce, şunu belirteyim: Dörtdivan Bucağı, yedisinden yetmişine kadar cönkün ne olduğunu bilir. Her evde bir-iki cönk bulunur. Bu cönkleri babadan, atadan kalma bir armağan olarak sıklar. Diyebilirim ki, bu bakımdan Dörtdivan Bucağı, Türkiye’de özel bir durum gösteren bir köşedir.

Daha önce, “Hilmî”nin cönklerde bulduğum şiirlerini birçok dergi ve gazetede yayımlamıştım. Hele “Hilmî”nin, Hicaz yolculuğuna ait iki ilâhisi, halkın gözünde, çok büyüdü, çok ilgi topladı, çok sevildi. Bu sıralarda Dörtdivan Bucağının

Doğancılar Köyünde genç öğretmen Muzaffer Albayrak, benimle işbirliği yaptı. “Hilmî”nin akrabalarını, torunlarını buldu. Bana haberler saldı, cönklerden çıkardığım ve bazı gazetelerde yayımladığım bir-iki ilâhi île “Oğullar Destanı”nı, “Saman Destanı”nı, “Destan-ı Esir ve Şehit” adlı diğer bir destanı “Türk Folklor Araştırmaları”nda ilk defa yayımladı.

Bak: “Türk Folklor Araştırmaları, sayı 79, 81.

Daha sonraları da ben Dörtdivan Bucağına gidip gelmeğe başladım. Böylece süreli bir çalışma sonucunda işte su elinize aldığınız kitabı meydana getirmiş oldum. Bununla Dörtdivan’lı Hilmî’yi yokluk içerisinde yok olmaktan kurtarmış, güzel, cana değer şiirlerini de gün ışığına çıkarmış bulunuyorum.

Halk Edebiyatımıza ilk defa adım kattığım bu kitapla, şairin ruhunu yaşatmış ve halk edebiyatımıza bir hikmette bulunabilmiş isem, mutluyum.

Şu geçici dünyada yaşadığı sürece iyiliğe sığınmış “Hilmî”nin arkasında bıraktığı bir hoş sedayı sizlere sunmuş bulunuyorum. Noksanlarımın bağışlanmasını sizlerden diler, siz sayın okuyucularımı saygılarımla selâmlarım.

Cevdet CANBULAT

Düzce Lisesi Türkçe Öğretmeni

DÖRTDİVANLI HİLMÎ

HAYATI

Dertli'nin doğup yetiştiği Gerede'nin Reşadiye Bucağına bağlı Şehnalar Köyü ve dolaylarında, başka ozanların da yaşamış olabileceğini her zaman düşündüm. Günün birinde böyle bir hemşehri ozanla karşılaşacağımı ve onu düşmüş olduğu unutkanlık çukurundan kurtaracağımı her zaman tatlı tatlı hayal dedim. İnsanoğlu bir ülküyü içinde yaşatır ve onun peşinden durmadan koşarsa günün birinde o ülküsünün umulmadık gelişmelerle karşılaşır,

İşte böyle oldu. Dertli'nin hayatındaki bazı karanlık noktaları aydınlatmak, yeni koşuklarını bulmak için yerinde ve çevresinde yaptığım aramalarda elime geçen kaim bir cönkü karıştırmağa başladım. Bu cönkü dolduran birçok destanların, koşmaların, ilâhîlerin, türkülerin sahibi "Hilmî" adlı bir ozanın peşine düştüm. "Hilmî" adlı ozanları aramağa başladım. Gördüm ki, bu "Hilmî" şimdiye kadar gizli kalmış, çevresinden dışarıya taşamamış, adı ve yapıtları edebiyatımıza ulaşmamış, küçümsenemeyecek çapta yeni bir ozandır. Heyecanlandım.

Üzerinden yüzyıllar geçmiş, eski ve yıpranmış cönklerin silik mısraları, göz emeği vererek okumanın böyle heyecanlı ve hoş olduğunu bu işlerle uğraşanlar pek iyi bilirler. İşte böyle bir heyecanla "Hilmî" nin hayatını aydınlığa çıkarabilmek çarelerini düşündüm. Cönkün ele geçtiği Gerede'nin Doğancı'lar Köyü Öğretmeni ile işbirliği yaptım. Kısa zamanda ozanımızın aynı köyde doğup, aynı köyde öldüğünü görüp, gösterdik.

Doğancılar Köyünde, ozanın torunu 80 yaşlarındaki Halil'in verdiği bilgiye göre, "Hilmî" nin de asıl adı Halil'dir. "Hilmî" takma adile koşuklar söylemiş ve yazmıştır. 1826 tarihinde doğmuş ve İstanbul'da iyi bir medrese öğrenimi yapmıştır. Soydan

aydın ve okumuş bir ailenin çocuğudur. Dedesi, Hacı Müderris Ahmet Efendi, zamanında Doğancılar Köyüne, Padişah buyruğu ile bir medrese açmış ve bu medresede öğretmenlik yapmıştır. Depremlerle yıkılan bu medresenin yerine köylü. 1944 yılında büyükçe bir cami kurmuştur.

“Hilmî” nin dedesi Hacı Müderris Ahmet Efendi, Dörtdivan ve çevresindeki bütün köylerde adı ve yapıtlarile hâlâ yaşayan bir ölümsüzdür. Dörtdivan’da Hacı Müderris Efendi hakkında çok efsaneli hikâyeler dinledim. Bunlardan biri şudur:

Söylenildiğine göre, Hacı Müderris Ahmet Efendi Kırklardandır. Doğancılar Köyünde “Bayır” denilen yerde Kırklardan birinin de yatırını vardır. Hacı Müderris Efendi, her sabah bu yatıra gider, sabah namazını orada kılar, dönermiş. Bu gidiş-gelişten karısının hiç de haberi olmazmış. Bir sabah, karısı uyanmış, bakmış ki, Hacı Müderris Efendi yok. Dışarıya çıkmıştır diye bir süre beklemiştir. Sonradan sıra ile helaları, hayvan ahırlarını aramış, hiçbir yerde yok. Bir süre sonra da her sabahkinden biraz gecikmiş olarak Hacı Müderris Efendi eve ulaşmış. Yatağına yatmış. Karısı:

— Neredeydin sen bu sabah? diye Hacı Müderris Efendiyi zorlamış. Durumu söylemeden karısından kurtulamayacağını anlıyan Müderris Efendi:

— Kırklara gittim idi. Ben her sabah oraya giderim. Bu sabah gelirken, yolda çiğdemler çıkmış ve her çiğdemin dalma melekler konmuş idi. Onlara basmamak için sakına sakına, sağı solu aralıyarak geldiğim için geciktim, demiştir.

Dörtdivan köylüleri, bu ve buna benzer birçok hikâyeleri tam bir inanç ve saflıkla kuşaklar boyunca anlatıp devam ettirmektedirler.

“Hilmî” nin babası Hacı Hafız Abdullah Efendi de hacıdır, hocadır. Annesi Hacı Sâre de Hicaz’a gitmiş, dinine sıkıca bağlı bir kadındır. İşte bu okumuş hacı ve hoca ana-baba, çocukları “Hilmî”yi İstanbul’a göndererek medresede okutmuştur. Medrese öğreniminden sonra köyüne dönen “Hilmî”, köyünde

hatiplik yapmıştır. Bu yüzden çevresinde “Hoca Hacı Hatip” adile de anılmaktadır. Nüfus anakütüğünde ve askerlik işlemlerinde “Kocaeli Sancağında imamdır” diye yazılıdır. Kocaeli Sancağının neresinde imamlık ettiği öğrenilebilirse, ozanın burada da izine ve yapıtlarına rastlanacağı doğruluğu kesindir.

“Hilmî”, torunu Halil’in söylediğine göre, 1903 tarihinde Doğancılar Köyünde ölmüş ve köyün gömütlüğüne gömülmüştür. Halen gömütü, baş ve ayak uçlarına dikilen iki taşla unutulmaktan kurtarılmıştır.

“Hilmî” nin doğum ve ölüm tarihlerine bakılırsa, hemşehrisi ozan Dertlî’ye yetiştiği anlaşılmaktadır. Dertlî, 1845 yılında öldüğünde, “Hilmî” 19 yaşında çocukluk çağından çıkmış bir ozandır. Ancak “Hilmî” yapıtlarında Dertlî’yi izlememiş ve onun peşinden koşmamış bir ozan olarak görünmektedir. Dertlî’nin bir çoban ve halk ozanı, “Hilmî” nin de okumuş, medrese öğrenimi yapmış bir ozan olması bunu gerektiriyor. “Hilmî” medrese öğrenimi yaptığı halde, sade bir dille ve yalnız heceyle söylemiş ve yazmıştır. Koşuklarında ve destanlarında Arapça söz ve takımlara az yer vermiştir.

“Hilmî” nin koşukları ve destanları, çağının günlük ve doğa olaylarını dile getirmektedir. Kıtık, yangın, su baskını, deprem gibi yıkımlar, savaş, ayrılık, savaşta vurulup ölme, diğer halk buluncunda -vicdanında- iz bırakan doğal olaylar üzerine kurmaktadır yapıtlarını. Çok gerçekçidir. Birçok cenk destanlarında birçok savaşları tarihlerde göremediğimiz bir açıklık ve güzellikle anlatmıştır. Hemen hemen bütün destanlarında ince bir mizah ve gizli bir yergi vardır. Plevne Savaşında vurulup ölen üç oğlu için “Oğullar Destanı” adile uzun bir destan düzmüştür. Bu savaşta üç oğlunun vurulup ölmesini, dininin ve yurt ödevinin bir gereği olarak karşılamıştır. “Destan-ı Saman” adlı bir destanında, beş kuruşa çürük bir sepet samanın satılmasını, insan fiilinin azdığına yorumlamış ve destanında bu çeşit insanlara çatmıştır.

“Hilmî” ulusal duyusu ve görüşü kuvvetli bir ozandır, iki oğlunu Plevne’de yurt ülküsü uğruna öldüğünü, Plevne Destam’ın son dörtlüğünde şöyle haber veriyor:

Hilmî iki oğlunu şehit verdi
Leyl-ü nehar yüzün yerlere sürdü
İlâhî sağıkta kavuşturd dedi
Duası müstecap ola mı Yarab?

“Oğullar Destanı” nda ölen oğullarını üçe çıkarmakta ve adlarını da yazmaktadır: Muhammet, Abdullah, Eşref. Bir koşununun son dörtlüsünde de:

Gerçi noksan olmuş rûzi beyitler
Zihnimiz dağıttı merhum yigitler
Ciğerimizde vardır çok delikler
Dâr-ü beka oldu üç evlâdımız.

diyor.

“Hilmî” nin Hicaz’a gittiği, bu yolculuğa başlarken yazdığı iki ilâhîsinden anlaşılmaktadır. Doğancılar Köyü halkı, “Hilmî” nin bu ilâhîsini bastırıp kendilerine dağıtmamı rica etmişlerdi. 1954 yılında Düzce’de bastırarak köy öğretmenleri Muzaffer Albayrak’la göndermişim. Sekiz yıl sonra Doğancılar Köyüne gittiğimde hemen herkesin evinde bu ilâhînin saklandığını gördüm. 16 dörtlükten oluşmuş olan bu ilâhî, şudur:

İLÂHÎ

Hamdülillâh aşkın gönlüme düştü
Arzum sana kara donlu Beytullah.
Nar-ü firkatine ciğerim pişti,
Arzum sana kara donlu Beytullah.

Leyl-ü nehar Hakka niyaz ederim
 Şu cihanda malı mülkü niderim
 Sana âşık oldum, sana giderim
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Hayli vakit sana arzu çekerim
 Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
 Vakti saat gelsin deyu bakarım
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Arafat dağıdır bizim, dağımız
 Anda kabul olur dualarımız
 Mîne'de kesilir kurbanlarımız
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Gafil olma kardaş, aldanma bunda
 Varım sarfeyle Hakkın yolunda
 Sana şefi' olur mahşer yerinde
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Beytullah'ın yeşil örtüdür üstü
 Ana arzu çeker Resulün dostu
 Günahının affı ricadır kasti
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Sana âşık oldum yanar yüreğim
 Nasibeyle Yarab varıp göreyim
 Hacerülesvede yüzüm süreyim
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Sağlık selâmetle varam mı Yarab
 Murad-ı maksuda erem mi
 Yarab Arafatta vakfeye duram mı Yarab
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Cebel Arafatta vakfeye dursam
 Dahi Mescid-i İbrahim'e varsam
 Öğleyle ikindi beraber kılsam
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Arafattan dönüp Mine'ye varsam
 Kurbanımı kesip yollara girsem
 Medine'ye varıp yüzümü sürsem
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Kimse mazhar olmaz çağrılmayınca
 Cümlelerin muradı budur hem bence
 Açılmış meskenin gülleri gonca
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Ayrınea Hûda'nın fazl-ı ihsanı
 Düşüp bir ataşa yanar hem cam
 Cümle muradını verir Süphanı
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Delilimiz gelip kefenim alsam
 Boyunca sarılıp ihrama girsem
 Civar-ı Resül'de defnolup kalsam
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Kafileyle hüccaç beraber gider
 Medine'ye varup ziyaret eder
 Anadan doğma ol günahlar gider
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Eyvallahımız size yadigâr olsun
 Okuyan ihvanlar eline alsun
 Hakirin ruhuna fatiha olsun
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Hilmi vedalaşup yoluna gider
 Cümle dostlar dua emanet eder
 Mevlâ cümlesine vermesin keder
 Arzum sana kara donlu Beytullah.

Dörtdivan'da yaptığım son tamamlayıcı araştırmalarda, Doğancılar Köyünden Eyüp Şahin'in verdiği bir cönkte, yine "Hilmî" nin Hicaz yolculuğuna ait ve 4—4likle yazılmış bir ilâhîsini daha buldum. Bu ilâhîsinde "Hilmî", çoluğuna-çocuğuna, eşine-dostuna ve bütün Dörtdivan halkına Allahâısmarladık, diyor. Kendisinin de İslâm dininin şartlarından birini yerine getirmek üzere yola çıktığını söylüyor. Bu ilâhî de şudur:

İLAHÎ ELVEDA

Göç zamanımız geldi
 Sizi Allahâısmarladık
 Hak muradımızı verdi
 Sizi Allahâısmarladık.

Yol kaydımız görüldü
 Cümle dostlarım derüdi
 Hurcumuz dahi sarıldı
 Sizi Allahâısmarladık.

Ana âşık olanlara
 Canı feda kılanlara,
 Hak nasibetsin anlara
 Sizi Allahâısmarladık.

Bülbül arzu çeker güle
 Gülün kadrini bülbül bile,
 Habibine komşu kıla
 Sizi Allahâısmarladık.

Açık etsün yolumuzu,
Sen bilürsün halimizi.
Evlâd-ü ayalimizi
Sizi Allahâısmarladık.

Hacılar girdiler yola,
Cümle refikleri bile.
Gidin yol mübarek ola
Sizi Allahâısmarladık.

Arabistan'ın yazları,
Gelebilen gazileri,
Burda kalan kuzuları
Sizi Allahâısmarladık.

Niyet edip gidenlere
Sihhat versin bedenlere.
Beyti tavaf edenlere,
Sizi Allahâısmarladık.

Arabistan'ın çölleri,
Zevk-u sefadır yolları.
Kokar Mekke'nin gülleri,
Sizi Allahâısmarladık.

Hacılar konup geçerler,
Ab-u Zemzemi içerler.
Yakasız göynek biçerler,
Sizi Allahâısmarladık.

Hilmî'nin budur niyazı,
Eda eyliyelim farzı,
Duadan unutmayın bizi,
Sizi Allahâısmarladık.

“Hilmî” nin koşma ve destanlarından başka, “Pür Ziya Âşık” adlı bir ozanla takışıp, soru ve cevap biçiminde karşılıklı yazdıkları güzel koşukları da vardır. “Pür Ziya Âşık” ın Beypazarlı ve “Hilmî” nin çağdaşı bir ozan olduğunu söylediler. Beypazarlı ve dolaylarında yapılacak aramada bu ozan da yapıtlarile gün ışığına çıkar sanırım. Bu ozanın peşine düşülmesini Beypazar’daki Öğretmen arkadaşlarıma ısmarladım. Şimdilik ben, buraya, “Pür Ziya Âşık” ın “Hilmî” ye yönelttiği iki koşuğunu, “Hilmî” nin de bunlara verdiği cevabı alıyorum:

SUAL-İ PÜR ZİYA

Azizim sorarsan doğrudan haber
Evvelki ikrarın cevabımdaniz.
Rûz-i şep eyleyip dilinde ezber,
Aşk-ı hakikatin kitabındaniz.

Bu aşkla Mecnûnem, bilmisem hâlâ
Yâr sevdası yaman, başımda belâ,
Hiç merhamet yok mu ey saçı Leylâ
Bu yalan dünyanm harabındaniz.

Kılıp etrafı şiddet-i şita
Kalbe deyüp bildim eyledim hata,
Affeyle çevrimiz dilber-i rânaâ,
Ayaklar altının turabındaniz.

Pür Ziya Âşık’a küstünse eğer,
Erlikte billahi dinletir hüner,
Küsme, nasibolmaz bevvab-ı Kevser,
Mesel-i mânânın şarabındaniz.

Ozanımız “Hilmî”, “Pür Ziya Âşık” a şöyle bir cevap vermiştir:

CEVAB-I HİLMÎYA

İster isen bizden doğru cevabı
İkrar üzerine var imanımız
Nasibeyle Yarab garab-ı âbı
Din-i Muhammettir bizim dinimiz,

Hüda bizi derd-i aşka düşürdü
Ciğerimiz püryan edip pişirdi.
Mecnun gibi yüce dağlar aşurdu
Yâr uğruna feda olsun canımız.

Aşkın atasına yanmıyan bilmez
Sinemde yaralar çoktur onulmaz.
Bîvefa yâr sevdim yüzüme gülmez,
Hemen bin âh ile geçer günümüz.

Bu nâmemiz Pür Zya'ya varursa,
Vezninde mevzunda noksan bulursa,
Hilmîya da âşık mıdır denürse,
Âşıklara vardır eyvallahımız.

Gerçi noksan olmuş rûz-i beyitler,
Zihnimiz dağıttı merhum yiğitler,
Ciğerimizde vardır çok delikler
Dâr-u baka oldu üç evlâdımız.

Hilmîya'nın çoktur bu sene gamı
Akar dîdesinden yaş ile demi
Erlık midir dost dostuna küse mi
Ayrılık firakı büktü belimiz.

“Pür Ziya Âşık” ın ayrı bir ozan olduğunu söyleyenlere rastlamasaydım, bu karşılıklı deyişlerin hepsinin “Hilmî” ye ilişkinliğini ileri sürecektim. Gene her iki ozanın “Hilmî” olabileceği usumu kurcalıyor. Kesin bir şey söylemek durumunda değilim, Yukardaki Cevab-ı Hilmîya’nın karşılığı, “Pür Ziya Âşık”, “Hilmî” yi şöyle övüyor:

METHÎYE-Î HİLMÎ

İşittim vasfını bülbül-i rânâ
Bahar eyyamının gülü müsün sen?
Görmeden mest ettin ey melek sîma,
Yaradan Hûda’nın kulu musun sen?

Görmeden olmuşam veçhine hayran
Yakup atasına eyledin püryan.
Görüşmeklik nasibeylesin yezdan,
Âşıklar beytinin yolu musun sen?

Bellidir bu aşkın meyin içen,
Yâr için cân ile cihandan geçen.
El verüp, el alup hep gelüp giden.
Bilmezem ki boş mu, dolu musun sen?

Gücenme sözüme sakın ey perî,
Ne türlü methetsem yerimdir yeri.
Cümle güzellerin sensin serveri,
Aşkın deryasının gülü müsün sen?

İnşallah vusul bulursa nâmemiz,
Ayıp olmasun bozma idi hanemiz,
Hazret-i Havva’dır bizim ânemiz,
Âdem Atamızdan ulu musun sen?

Erenler daima olur uyanık
 Aşkın ateşile ciğeri yanık.
 Görün söz söyledi Pür Ziya Âşık,
 Ey Hilmîya yoksa ölü müsün sen?

“Hilmî”, kendini öven bu koşuğa şöyle cevap veriyor:

CEVAB-I HİLMÎYA

Gerçi vasfımızı dinlemişsiniz,
 Söyünmüş anımı yeliyüz bizler⁽¹⁾
 Gıyaben bir adam bellemişsiniz,
 Viran bahçesinin gülüyüz bizler,

Eğer görüşmeklik nasibolursa,
 Hüda kuzuları garip kalursa,
 Aşık maşukunu gelip bulursa,
 Âşıklar yolunun yoluyuz bizler.

Bülbül iken şimdi olmuşuz gurap
 Felek bahçemizi eyledi harap,
 Bir gün olur biz de oluruz turap,
 Eğlenmeyüp giden, seliyüz bizler.

Cüz’î aşkın şarabını içmişiz,
 Dahî vefasız dünyadan geçmişiz.
 Yakasız kefenin gömleğin biçmişiz.
 Resmimiz görünür ölüyüz bizler.

¹ Syünmüş arı : Oğul vermiş arı.

Niye mağrur olup da gücenmeli,
 Bu sözlerimizi söylemez deli.
 Üstadlanmıza diyelim beli,
 Akıllı değilüz, deliyüz bizler.

Gelip vusul bulup nâmemiz bize,
 Sürurlar verdi gamlı gönlümüze.
 Bizi gururlu mu dediler size
 Turaptan ednâ bir kuluyuz bizler.

Bîçare Hilmîya daim uyanık,
 Firkat ataşile ciğeri yanık,
 Akar dîdeleri yaşı bulanık
 Deryadan ayrılan gölüyüz bizler.

Oğullar Destanı, Plevne'de vurulup ölen oğullarının baba yüreğinde açtığı derin acıyı dile getiriyor. Bu destan, Dörtdivan köylerinde hâlâ makamla okunmakta ve gözyaşı dökülmektedir. Doğancılar Köyünden, Eyüp Şahin, bu destanı bana, davudî sesile pürüzsüz bir şekilde okudu. Benim de gözlerim yaşardı :

OĞULLAR DESTANI

Yaktı kül eyledi firkat ateşi
 Ciğerimi püryan eden oğullar.
 Kime ne edeyim Mevlâ'nın işi,
 Tomurcuk gül iken giden oğullar.

Mehmet'im Sırp'a kavgaya vardı.
 Dayısını anda hem şehit verdi.
 Plevne'de kâfir kolundan vurdu,
 Din uğruna harbe giden oğullar.

Abdullah Efendi dersini okurdu,
Cuma günü bülbül gibi şakırdı.
Âlem bu camiye lâyıık bu derdi,
Camisini mahzun eden oğullar.

Alaca Mescidin bülbülü idi,
Ananın babanın hem gülü idi,
Cümlenin yanında sevgili idi,
Kendisinden hoşnut kılan oğullar,

Hocasına varup dersini aldı,
Hastalanup vedalaşup da geldi,
Sözü-sohbetine talipler oldu,
Taliplere hasret giden oğullar.

Yazıları yazmaz oldu elleri
Kur'anı okumaz oldu dilleri
Açılmadan soldu gonca gülleri,
Gülleri toprakta solan oğullar.

Bakar idim medresenin yoluna
Kuzum gelir idi salma salna
Mevlâm sabırlık versin bu kuluna
Kitapları garip kalan oğullar.

Eşref'im davar güderdi her an
Bulunmazdı rızasız işte bir an
Gecelerde daim okurdu Kur'an
Hakkın emrini güden oğullar.

Mehmet'im der ki kaytımı göreyim
Harçlığımı bulup yola gireyim
Din uğruna kâfirleri kırayım
Sanısı gönlünde kalan oğullar.

Abdullah der ki kimse bilmez şızımı
 Yaylâdan götürün benim kuzumu
 Teneşirde bayrı görsün yüzümü
 Kuzusunu göremiyen oğullar.

Mehmet'im dünyasını bitirdi
 Validesi zayıf halde yaturdu.
 Çarşafa koyup yanına götürdü,
 Anasına hasret giden oğullar.

Validesi der Eşrefimi göreyim
 Derdi nedir bir halım sorayım
 Anlara hakkımı helâl kılayım,
 Gençliğine doyamıyan oğullar.

Abdullah der babam yanıma gelsin,
 Vasiyyet edeyim bir tövbe versin
 Ata hakkım bana helâl kılsın
 Ana-ata hakkını bilen oğullar.

Hüda'nın vergisi beş kardeş idi,
 Birbirlerine hem mûti eş idi.
 Daima işleri hem cümbüş idi,
 Gülerek muhabbet eden oğullar,

Mehmet'imın kaldı türlü hozeni⁽¹⁾
 Abdullah'ın hütbesile ezeni,
 Mevlâm âhirette göster yüzünü
 Hasreti kıyamet kalan oğullar.

¹ Hozen - Hozan : Ekilmemiş tarla.

Sağken gördüler kendi düşlerini
 Yedi gün içinde göçtüler göçlerini
 Mevlâm ihsan etsün hemen işlerini
 Mülk evine göç eyliyen oğullar.

Levh-i mahfuzda yazılmış yazılar
 Öksüz kaldı ufak altı kuzular⁽¹⁾,
 Yüzlerin görünce yürek sızılar
 Kuzuların koyup giden oğullar.

Yavrularım öleceğini bildiler
 Tövbe alıp vasiyyetin kıldılar
 Yedi gün içinde teslim oldular
 Fânî dünyayı terk eden oğullar.

Elimle gasledip kefene sardım
 Selâların verüp eksiğin gördüm
 Eyüp Sultan sabrı Yarabbîm derdim,
 Âhîret libasın giyen oğullar.

Bu dünya fânidir vefası olmaz
 Buna gelen gider hiç geri kalmaz
 Bakî kahr sanma kimseye kalmaz
 Ömürleri âhir olan oğullar.

Başım alıp gitsem dağlar basma
 Dayanılmaz ayrılık atasına.
 Bakmayınız yârenlerin işine
 Eşinden ayrılıp giden oğullar.

¹ Oğullarının öksüz kalan yavruları.

Derdi olmıyanlar oynayıp güler
 Kuzusundan ayrı düşenler meler
 Ölüm ayrılığı yürekler deler
 Benim yüreğimi delen oğullar.

Felek yüreğime vurdu yâreler,
 Emir böyleymiş nedir çareler.
 Oğuldan ayrılan kendin yâreler,
 Oğerimi yarahyan oğullar.

Böylesini kul basma vermesün,
 Üçü bir haftada kabre girmesün,
 Ufak kuzuları öksüz kahnasun,
 Kuzuların boynun buran oğullar.

Cenab-ı Mevlânın çoktur işleri,
 Üç ay evvel gördüm kara düşleri.
 Firkatile oldu yayla göçleri,
 Firkatleri bağrım, yakan oğullar.

Yüce dağlar karı eriyip akar
 Firkat odu düştüğü yeri yakar,
 Kime dokunursa belini büker,
 Kaddimi yay edip büken oğullar.

Nice kimselerin ismi anılmaz,
 Nicelerin yaraları onulmaz,
 Kuzularım satın alsam alınmaz,
 Kavuşmamız mahşere kalan oğullar.

Hilmî sen razı ol Hakkın emrine,
 Hüda emrini getirdi yerine,
 Dua eyle bakîlerin ömrüne,
 Makamları cennet olsun oğullar.

“Hilmî” nin, “Destan-ı Esîr ve Şehit” başlıklı 20 dördlükten oluşmuş destanı, yakın tarihimizin bir savaşının destamdır. Bu destanda “Hilmî”, Plevne Savaşını bütün ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Kıymetli bir belge değerinde olan destan şudur:

DESTAN-I ESİR VE ŞEHİT

Moskof ilen gayet azîm cenk oldu,
Adûya intikam kala mı Yarab?
Nice bin din-i islâm esir oldu,
Sağ olup vatana gele mi Yarab ?

İlm-i ezelde yazılmış yazısı,
Kimi esir oldu, şehit bâzısı.
Melûl mahzun öksüz kaldı kuzusu,
Mahşerde kuzusun göre mi Yarab?

Nice bin yiğiletr gittiler harbe,
Kavgaya girdiler varınca Sırb'a,
İçinde çoğunun kuzusu körpe,
Kuzusuna vuslat bula nu Yarab?

Moskof, köprüsünü Tuna'ya kurdu,
Bulgar kılavuzu Şıpk'a'ya girdi.
İslimın askerın hesapsız kırdı,
Ettiği yanma kala mı Yarab?

Lofça dedikleri bir bender şehir,
Orda asker sala koşuldu vafir,
Sonu galip gelip aldı ol kâfir,
Ol yezit haddini bile mi Yarab?

Lofça'da karakol yücede kaldı,
Geriden Moskof'un imdadı geldi.
Silâh omuz edip içeri girdi,
Şehitler al kanda kala mı Yarab?

Ol vakit ortaya bir figan düştü,
İslâmın içine kâfir karıştı.
İçinde sağ kalan dağlara kaçtı,
Çekilen zahmetler çile mi Yarab?

Kimi yalın ayak, kimi açık baş,
Kimisi yalanız, kimisi arkadaş.
Kimisi gözünden döker kanlı yaş,
Acap görer mi yüz sıla mı Yarab?

Şıpka kasabası Balkan içinde.
Dalkılıç yâresi kalkan içinde,
Şehitler yaturlar al kan içinde,
Anlarda şefaata kala mı Yarab?

Kaçı kaçı Plevne'ye vardılar,
Osman Paşama koluna girdiler,
Başma geleni haber verdiler,
Dediler bize de böyle ola mı Yarab?

Plevne kasabasına indiler,
Moskof ilen muharebe kıldılar,
Elli gün ateş içinde yandılar,
Dediler imdatçı gele mi Yarab ?

Moskof askerini basma derdi,
Osman Paşa ile kavgaya durdu,
Nihayetsiz İslâm askerini kırdı,
Nusret ilâhîye ola mı Yarab?

OsmanPaşa der ki, Moskof Kralı,
 Hile ile işin dünya duralı,
 Teslim olmam dini karalı,
 Şehitlik ya gazı ola mı Yarab?

Defa Osman Paşa eyledi divan,
 Ateş boruları vuruldu heman.
 Atı vurulup kendi kaldı yayan,
 Dediler kurtulup gele mi Yarab?

Ol vakit destine kılıcın aldı,
 Yayan yürüyerek tabura geldi.
 Kâfir arkasından bir hamle kıldı,
 Bilemem, kurşun mu, gülle mi Yarab?

Mahsara edip etrafı bağladı.
 Al kan akıp sular gibi çağladı.
 Nice nice bin analar ağladı,
 Akıp yuvarlanan gele mi Yarab?

Alt'ay Osman Paşa mahsarda kaldı,
 Cenab-ı Hakka çok dualar kıldı.
 Süleyman Paşaya haberler geldi,
 Ol vakit imdadı vere mi Yarab?

Tükendi cephane erzak kalmadı,
 Süleyman Paşadan imdat gelmedi.
 Cenab-ı Mevlâdan nusret olmadı,
 Kâfir ikliminde kala mı Yarab?

Osman Paşa dedi ol evlâtlara,
 Gadretmiyelim şahbaz yiğitlere.
 Selâmet diyelim yezit itlere,
 Kumanda altına ala mı Yarab?

Ne çare, kâfire teslim oldular.
 Elleriniden silâhların aldılar.
 On iki gün kış içinde kaldılar,
 Ölenler hesaba gele mi Yarab?

Bakın şol dinsiz kâfirin işine,
 Emreyleyip sürdürü köprü başına
 Muhasara edip kışın içinde,
 Evlâd-ı vatan sağ kala im Yarab ?

Kimisi vurulmuş yarasın sarar,
 Kimisi yitirmiş kardasın arar.
 Kimisi zâr edip yürekler deler,
 Evdeki canlan duya mı Yarab?

Oradan sevkedip yola vurdular,
 Ulah Yaaksmda hep ayırdılar.
 Hellallaşup birbirin sarıldılar.
 Bir dahi görüşmek ola mı Yarab?

Kimisi ağlayup kimisi güler,
 Kimisi gözünün yaşını siler.
 Kimisi Mevlâdan sağlığın diler,
 Acap sağ olup gele mi Yarab?

Kimisi üşüyüp kimi yoruldu,
 Kimisi birbirine sarıldı.
 Hele çoğu da acından kırıldı,
 Gözetirler tayın gele mi Yarab?

Osman Paşa üç yerinden vuruldu,
 Hekim gelip yaralan sarıldı,
 Kışın nihayetsiz asker kırıldı,
 Dört bölükten biri kala mı Yarab?

Varup Moskof'un eline düştüler.
 Seyre gelip başlarına üstüler.
 Ne dedüğü anlaşılmaz, şaştılar,
 Başımıza bu da gele mi Yarab?

Hilmî de iki evlâdını verdi,
 Leyl-ü nehar yüzün yerlere sürdü,
 İlâhî sağıkta kavuştur dedi,
 Duası müstecap ola mı Yarab?

Yukarıda yazdığım gibi, “Destan-ı Saman”, ozanın taşlama biçiminde bir destanıdır. “Hilmî” nin en çok üzerinde durulmağa değer tarafı da, yergi ve taşlama şeklindeki destanlarıdır. “Hilmî” bu çeşit sosyal tenkit şiirlerinde bir fikri veya bir âdeti yermektedir. Konuksever ve görgülü olmıyanları, bilgisizleri, sözünde durmıyanları, gammaz ve düzenbaz kişileri, kemlik edenleri, tembellik ve bencillik tashyanları, kendini beğenmişleri, değerbilir olmıyanları, sonradan görmüşleri, softaların kaba kuvvetini, iki evliliği, sözün kısası; çağının bütün aykırı olaylarını yermiştir. Şunu söyleyebilirim ki, bu alanile “Hilmî”, hemşehrisi Dertlî’den fazla görünmekte ve Seyranî’yi geçmektedir. Yergi ve taşlamalarının kuvvet kazanan tarafı, bu çeşit koşuklarının ve destanlarının düşünce ve buluşlara dayanmayıp, güncül -aktüel- oluşudur. Medrese öğrenimi yaptığı halde, “Hilmî”, bütün koşuklarında olduğu gibi, özellikle, yergi ve taşlamalarında halk edebiyatının tekniğini kuvvetle yaşatmaktadır. Böylece “Hilmî”, duyular ve deyişlerle halk adamı olabilmıştır. Dörtdivan’da, yüz yıla yakın zamandan beri unutulmayıp, deyişlerinin kuşaktan kuşağa geçmesinin sebebini ben burada buldum. Dörtdivan’da gezdiğim her köyde, hele kendi köyü Doğancılar’da, “Hilmî” den sonraki bütün kuşaklarda onun etkisinin kuvvetle yaşayıp gittiğini gördüm.

“Hilmî” nin dili de günlük dildir. Arapça-Acemce söz kalıplarını ve takımlarını Dertlî’ye göre, çok az kullanmıştır. Oysa ki, Dertli, medrese öğrenimi yapmamış bir çoban ozan, “Hilmî” ise, kuvvetli bir medrese öğrenimi yapmış bir halk ozanıdır. Ancak medrese öğrenimi “Hilmî” yi halktan koparamamıştır. Bu sözlerimi doğrulayan taraf, “Hilmî” nin aruzla yazmamış olmasıdır. Ele geçirdiğim o kadar bol yapıtları arasında “Hilmî” nin bir cönkte aruzla yazdığı tek bir divanile karşılaştım. Bu, tek divan da “Hilmî” nin aruzdaki kuvvetinin Dertlî’den aşağı olmadığı göstermektedir. Şu duruma göre, “Hilmî” bugün klâsiklerimiz arasında yer almış 19. yüzyüm hemen hemen halk ozanları zincirinin son halkası olan Dertli ile aynı halkada birleşip son bulmaktadır. Diyeceğim şudur ki, Dertli ile, Gevheri ile, Seyran! ile hiç değilse denk bir ozandır “Hilmî”... Bazı koşuklarında ve destanlarındaki düşüklükler şu sebeplerden doğmuş olabilir:

Cönklerde yanlış okuyarak, kelimesi kelimesine uymıyan sözler katmışımdır, böylece düşüklüklere ben sebep olmuşumdur ki, çok özendim, okuyamadığım bâza söz ve mısralarm yerlerini boş bırakarak geçtim. Ya da “Hilmî” çok söylemiş ve yazmış bir ozandır, destanlarım çok uzatmıştır, bu çeşitkoşuk ve destanları üzerinde uyanık davranmamıştır. Nasıl doğduysa, diline nasıl geldiyse öyle söylemiş ve yazmıştır. Söylediklerine ve yazdıklarına bir daha dönmemiştir.

Şimdi “Hilmî” nin aruzla yazdığı tek divanını aşağıya alıyorum. Ondan sonra da, yukarıda anlatmağa çalıştığım güzel ve cana değen yergi, taşlama biçimindeki destanlarını sıra ile okuyacaksınız.

DİVAN

Büktü kaddim mihnet-i derd-i belâsı gurbetin,
Kesildi dermanım, yeter oldu cefası gurbetin.

Kişi mümkün mertebe etmesün terk vatanı
Olmasun âlemde herkes müptelâsı gurbetin

Benden ekdem söylemiştir bu misali ehl-i din,
Çok demişlerdir, sefasından cefası gurbetin.

Kâh teferrüç, kâhi mahbûb üe ülfet eylemek,
Eğlenilmez, ger olmazsa dilrûbası gurbetin.

Hümî, kahrı, mihneti, hicri, çekilmez ise de,
Âh!.. Ne çare böyleymiş iktizası gurbetin.

Şimdi de şu aşağıya aldığım yergili koşuğu 1954 yılında Akçakoca köylerinde yaptığım aramalarda elime geçen bir cönkte bulmuş ve çok sevmişim. Ancak basılı halk şiirimizin tamamını aradığım halde, bu koşuğun kimin olduğunu, ya da olabileceğini görüp gösterememişim. Böylece ozanı belli olmıyan bir koşuk olarak yayımlamışım. Sonradan ki aradan 8 yıl geçmiştir.- “Hilmî” hakkında son araştırmalarımı yapmak üzere Dörtdivan’a gittiğimde, başka bir cönkte aynı koşukla tekrar karşılaştım. “Hilmî” nin köyü olan Doğançılar Köyünden Eyüp Şahin de bu koşuğun “Hilmî” nin olduğunu söyleyerek bana ezbere okudu, işte o zaman sevincimden kalktım, Eyüp Şahin’i kucaklayıp öptüm. Gerçekten bu kadar sevinilecek bir şeydi benim için bu. Şundan dolayı ki, halk şiirimizin üstün yapıtlarından biridir bu koşuk. Ne kadar güzel, ne kadar akıcı, ne kadar ince bir yergi var bu koşukta:

BEYÎT

Kavak meyve vermez, diken de sümbül,
 Yarasa toy olmaz, leylek de bülbül.
 Deve katır olmaz, merkep de düldül,
 Bin yıl tımar etsen küheylân olur mu?
 Kâmiller nasihat dinleyin çokça,
 Mangır altın olmaz, demirden akçe,
 Her yerde gül bitmez, bostanda yonca,
 Bülbül ötmek ilen gülsen olur mu?

Tunçtan kılıç olmaz, ağaçtan bıçak,
 Nokes cömert olmaz, muhannet koçak,
 Kâğıt tandır olmaz, kerpiçten ocak,
 Odun yakmak ilen külhan olur mu?

Hamamda olur mu havuzdan kurna,
 Dümbelek davul olmaz, düdükten zurna,
 Serçe keklik olmaz, doğan da turna,
 Kargayı besleyin şahin olur mu?

Şairler çalarlar tanbur ile saz,
 Tavuk horoz olmaz, ördek dahi kaz,
 Cahil vâz dinlemez, muhannet niyaz,
 Mevlânın indinde insan olur mu ?

Gayetten makbuldür okuyup yazan,
 Muhannet neylesün deryada yüzen,
 Dağlarda büyüyüp yabanda gezen,
 Kâmiller içinde irfan olur mu ?

Şimdi şu yergili destana bakınız :

DESTAN

Vakt-i halin hallerini söyleyin,
Kulak verin bir güzelce dinleyin.
Cümle dalâlette kaldı neyleyin,
Ne adamlık belli, ne kıymet belli.

Efendilik ucuz, ağa bolaldı,
Kendini bilene cihan daraldı.
Sonradan görmeler pek çoğaldı,
Ne adamlık belli, ne kıymet belli.

Etvar ile gezer sallar kolunu,
Bastığı yerler bölük bölük bolünü.
Ya niçin bilmezler eski halını,
Ne adamlık belli, ne kıymet belli.

İslâmın şartını sorarsan bilmez,
Dünyanın yüzünü tuttu bînamaz.
İyi ile kötüyü kimse tanımaz,
Ne adamlık belli, ne kıymet belli.

Varmış mektebe bilmez dersini,
Görmemiş elif, okur Yâsin'i.
Neyleyin dünyada ben böylesini,
Ne adamlık belli, ne kıymet belli.

Ne dersin oturur, diker dizini,
Bir meclise varsa bilmez sözünü.
Türlü fesatlığa yorar özünü,
Ne fesatlık belli, ne islâmlık belli.

Cebi ensesinde, eli gö de,
 Beş-on gemisi var sanki Bartın'da
 Sıpa desem semeri yok sırtında,
 Ne adamlık belli, ne kıymet belli.

Âlâ, edna hep kürk giymiş sırtına,
 Gezerken zannedersin eser fırtına.
 Tilki postu geçmiş arslan sırtına,
 Ne tilkilik belli, ne arslanlık belli.
 Görgülü azaldı, ağa çözdü,
 Bâzılar zanneder cihan düzeldi,
 Bid'atlar çoğaldı, amel çözdü,
 Ne insanlık belli, ne kıymet belli.

Bellerinde saat, vaktini bilmez,
 Beş vakit namazın birini kılmaz.
 Cihanı verseler gözleri doymaz,
 Ne kanaat belli, ne kıymet belli.

Saat köstekleri sırma gümüştür,
 Zincirleri birbirine dolaşur.
 Azgın kelpler gibi durmaz boğuşur,
 Ne adamlık belli, ne kıymet belli.

Debdebeyle gezer elinde yafta,
 Meclise oturmuş beş-altı softa.
 Bala sirke katsan, kaymağa köfte,
 Anda ne lezzet, ne letafet belli.

Çıksan şeriata kâtip buyurur,
 Geçsen karşusuna bıyık kıvırır.
 Bir teklif daha etsen gö . . . nü devirir,
 Ne şariat belli, ne kıymet belli.

Hilmîya da söyler bu kelâmları,
 Nitmeli dünyada bu zulümleri,
 Ya nerde bulalım eski adamları,
 Ne ervah şâd olmuş, ne kabri belli.

DESTAN BUDUR

Ne pek yüksek olsun, derler ki yüce,
 Ne pek kısa olsun, derler ki cüce.
 Sarsam orta boylu üç gün üç gece,
 Pembe döşek yorgan sefasına bak.

Kuşansa yakışur şalm incesi,
 Ne de nazik olur belin incesi.
 Geriden bellolur malın iyicesi,
 Salınıp yürürken edasına bak.

Eğer kız atarsan mislini ara,
 Nafile boş yere harcetme para.
 Alursan yüzünü çıkarır kara,
 İptida kızının anasına bak.

Yârin güzel ise eyle ülfeti,
 Şekerden tatlı olur anın sohbeti.
 Bir yiğitin kötü olursa işreti,
 Kıyamete kadar belâsına bak.

Kiminin elinde vardır san'atı,
 Kimi ezber eder okur âyeti.
 Kimisi şah olur eder hizmeti,
 Gel de şu yazınım imzasına bak.

Tutar mı insanın kendi tuzağı.
Sana vardır desem anın tuzağı.
Buradan aşağı tutun kulağı,
Yoktur sevdiyim, başkasına bak

Miski amber ile versem kokuyu,
Kötü iyi olur mu versem onuyu,
Nasihatim olsun, alma kötüyü.
Döşeğine girsen lezzetine bak.

Kötünün ölümü acı urkârî,
Yıkılıp göçmekte ömrümün varı,
Bir yiğitin yosma olursa yârî,
Anaya-ataya duasına bak.

Sözüm nasihattir bence belli,
Arayıp bulmalı bir ince belli,
Bir adam olursa dünyad'ik evli.
Dağıtır uykuyu sevdasına bak.

İki evlilerin kaygusu çoktur,
Dağıtır uykuyu sevdası çoktur,
Nebî şaşurursa bok üstün boktur,
Nebî şaşurmamn edasına bak.

Bu bir kalbe doğmaz dedim iptida,
Ben söylemedim., söyleten Hüda,
Dillerde söyleten aşka berhüda,
Cümlenin rızkını veren Mevlâsma bak.

DESTAN BUDUR

İslâmbol'dan çıkıp niyet eyledik,
Muradımız vardır, Süphan'ımız var.
Derûn-u derdimiz Hakka söyledik,
İşimiz ihsan eder Süphanınız var.

Kimimiz at ile gitti karadan,
Kimimiz; gemiyle gitti deryadan,
Kimimiz kuş gibi uçtu havadan,
Sanmam ki bu sözde yalanımız var.

Tamam bir ayda geldik Şumna'ya
Atlan bağladık beylik kışlaya,
On beş gün oturduk geldik Ordu'ya,
Yirmi otuz bin de yayanımız var.

Bir ulu meydana çadırlar kurduk,
Yiğirmi gün dahî anda oturduk,
Hep ordu bir yere cem olup geldik,
Gayri o günlerden mihmanumz var.

Ömer Paşam der ki gel bire kâfir,
Neyise muradın sen eyle zahir,
Yetmez mi bu kadar durduk misafir,
Tuna'dan geçmeğe fermanımız var.

Bunda kâfir der ki geçirmem seni,
Yoluna koymuşam can ile teni,
Galiba duymadın sen bunda beni,
Diriyken adam yer insanımız var,

Ömer Paşam der ki ben de geçerim,
 Kırar askerini kanm içerim,
 Şaşırıp aklımı sanma kaçarım,
 Dost ile düşman birbirin tanır var.

Ömer Paşam der ki sizi yakarım
 Evinizi başınıza yıkarım,
 Çıkıp karşınıza seyre bakarım,
 Kerim Paşa gibi arslanımız var.

Kâfir dediler ki var git işine
 Kuzgunlar kondurmam kendi leşime,
 Kırarım askerın düşem peşine,
 İslâmbol'a kadar meydanımız var.

Ömer Paşam der ki korkmazam senden
 Dahî bir ataş da yemezdin benden,
 Diri iken cengi alırım senden,
 Nice sencileyin kurbanımız var. .

Kâfirler dedi ki gelmeniz beri,
 İçeride çekerim de hançeri,
 Kırarım askerın dönmez hiç geri,
 Mahzenler dolusu silâhımız var.

Ömer Paşa der ki istedim geldim
 Padişah fermanı elime aldım
 Etrafı isnana ataşlar saldım
 Kilise sınırında nişanımız var.

Kâfirler dediler geçti zamanı,
 Evvelden dinilerim ben yalanı
 Zor ile zaptettim ben bu cihanı
 Size yetişecek üryanımız var.

Ömer Paşam der ki uçurdum havadan
Yardımcımız olsun Ganî Yaradan
Ramazan ayında geçtim Tuna'dan
Yerköy tarafında meydanımız var.

Yerköy'den çıktık üç günde tamam
Çekerim cefayı kimseye demem
Kâfirler dediler içeri koymam
Mısır tarlasında mekânımız var.

Çadırlar kurdular ulu meydana
Atlı Beyleri de çıktı divana
Geleceksen kâfir gel bir meydana
Gelmez isen ceng-i cihanımız var.

Bükreş'in içinde askerinin ucu
Kâfir kabul etmem dedi haracı
Gelmeğe başladı Arab'a koçu
Öldürür isen der bir canımız var.

Ömer Paşam der ki düştüm sevdaya
Kerim Paşam girdi evvel kavgaya
Topların avazı çıktı havaya
Ol zaman dediler amammız var.

Kâfir der ki aman askerim şaştı
Gülle ile kurşun, kurşuna bastı
Ölenimiz öldü, ölmeyenimiz kaçtı
Biraz askerimde ziyanımız var.

Ömer Paşam der ki kavgaya girdim
Otuz beş senelik muradım erdim
Düşmanı öldürüp leşini serdim
Bükreş'in içinde al kanımız var.

Kâfirler dediler elinden aman
 Ne takatim kaldı ne dahî derman
 Her ne ki söylersen emrine ferman
 Yardımcımız sabî-sübyanımız var.

Ömer Paşam der ki deryalar taşar
 Maşallah, deymesün askerime nazar
 Bu meydandır, yiğit yiğiti basar
 Yardımcımız bizim Süphamız var.

Kâfirler dedi ki bilmezem nolduk
 Merhamet kıl bize imanımız var
 Azgın olduk şimdi belâmız aldık
 Rûz-i şeb durmayıp feryadımız var.

Ömer Paşam der ki verin bir haber
 Dokunmasun bizden sizlere zarar
 Padişah nüfuzu dağlan deler
 Abdülmecit gibi Sultanımız var.

Kâfirler der ki haberimiz yoktur
 Benim askerimde çingâne çöktür
 Bizim işimiz de bok üstün baktır
 Affeyle suçumuz isyanımız var.

Ömer Paşam der ki gayri siz durun
 Varın evinizde rahat oturun
 Askere münasip bir kışla bulun
 Bursa burnundadır! Mekânımız var.

Kâfirler dediler biz düştük derde
 Derdimiz çaresi bilmeyiz nerde
 Çadırlar kurulmuş dolu her yerde
 Söyünmez derunumuz firakımız var.

Ömer Paşam der ki ettim merhamet
 Dünyalar durdukça sağ olsun devlet
 Bizim için tazim eylemiş
 Evveller söylenür destanımız var.

DESTAN-I SAMAN

Dokuzan yedide saman kıymetli,
 Rençberin bağırını yere düşürdü.
 Okkasın ikiye aklılar otun,
 Geçinemeyip kaybedip şaşurdu,

Don-kar üzerinde kızak yürüdü,
 Dörtdivan ovasın insan bürüdü.
 Çürümüş kalmış samanlar eridi,
 Nehar-ı nevrüzda bir sap kış idi⁽¹⁾.

Sekiz saat yerden dahi geldiler,
 Otu samanı arayıp buldular,
 Bahasın bakmayıp hemen aldılar,
 Çürük samanın sepeti beş idi.

Ot saman satanlar evinden çıkar,
 Müşteri gelir mi yollara bakar,
 İki bahasına samanı satar,
 Hemen insafı da kalmamış idi.

Peşit almayınca vermez samanı,
 İnsafı yok, kabul etmez amanı,
 Parayı görürse verir imam.
 Veresiye vermez alur peşiti.

¹ Bir sap: Balta sapı ki, 80 santim uzunluğunda bir uzunluk ölçüsüdür.

Bahasını kesip kapuyu kitler,
 Öküzler koşuda, boş durur çitler,
 Urgana bağlayıp içerde kitler
diyen bulup kendin düşürdü.

Hak eksik etmesün hele bulundu,
 Ucuz-pahalı demeyüp alındı,
 Sekiz-dokuz saat yerden gelindi,
 Görülmeyip işitilmemiş idi.

Bir haftaya ruhsat alamadılar,
 Faiz ile para bulamadılar,
 Kızak yürümedi gelediler,
 Başına hiç yokluk gelmemiş idi.

Mevlâm imdat etsün rençper olana,
 Bu sene ot saman satın alana.
 Hüda zulmettirmez hâşâ kuluna.
 İnsanın da fiili pek azmış idi.

Nevruzdan sonra dört karış kar idi,
 Hak ile akyel esip eridi.
 Urumşahta büyük seller yürüdü,
 Damların içine su dolmuş idi.

Hayvan zahiresi çok işler etti,
 Rençperin elinden olanı gitti.
 Nevruzdan evveli tiftiği sattı,
 Yarı bahasına hem vermiş idi.

Beslemede olan, malım güttü,
 Dermanı kalmamış çamura battı.
 Cuma Pazarında gönünü sattı
 Çoğunun bir tek öküzü kalmış idi.

Fıkaraya Mevlâm imdat eylesün.
Halinden bilen yok, halin aöylesün.
Tohum ekecek yok, acap neylesün,
Niceler âh, naçar kalmışam dedi.

Hilmî der de anladınız zamanı,
Parasız kabui etmezler amanı.
Gözüne gani kon, otu samanı,
Bu sene de olan bu pek iş idi.

DESTAN

Nasihat babında bir destanım var,
Her şeyi anlayıp sen âr eyleme.
İspat-i vücutla eyledim hisar,
Sakın bu kelâmdan firar eyleme.

Bend ol bir kâmile etme vesvese,
Hamd ile Hüdadan ne gelse size,
Bir adam ki senden bir şey dilerse,
Çünkü veremezsin ikrar eyleme.

Bir adanı dünyada olursa gammaz,
Çıkar doğru yoldan olur hilebaz.
Baktın ki bir kelâm sana yaramaz,
Nafile dinleyip nazar eyleme.

Dolar, coşar, gider deryâ-yi umman,
Duyulur her kime bir taş atarsın.
Dil bedesteninde cevher satarsın,
Bahasın bilmezler, mezat eyleme.

Erbab-ı davete eyleme benlik,
Benlik edenlere olmaz düzenlik.
Kemliğe iyilik et, eyleme kemlik,
Eğri yolu kendine ihtiyar eyleme.

Bülbül feryad eder gülizarma,
Pervane çevrilir zehrin nâzına.
Âşıklar vasıl olur Hak divanına,
Beyhude yere beste-güftar eyleme.

DESTAN

Dinleyin ağalar bu nasihatim,
Sureta görüp insana aldanma.
Zemm değildir vasfeylemek niyetim
Kalıbını görüp bir adam sanma.

Misafire hürmet nedir bilmezler,
Çağırırsın, hiç yanma gelmezler.
Kapu kilitli, anahtar vermezler,
Doğru git yoluna, anahtar sorma.

Mehmet Ağa deyu arz'edip geldik,
Kapu kilitliymiş dışarda kaldık.
Öğle namazım camide kıldık,
Evde yanılıp da akşama durma.

Varıp selâm verip girdik içeri,
Yerinden kımıldamadı hiçbiri.
Misafir efendi gösterdi yeri,
Altımıza minder serile sanma.

Hayvanlardan iniverin demezler,
 O günü bir avuç saman vermezler.
 İnsaniyet nedir anı bilmezler,
 Yarım ağız teklifi tamam sanma.

Hayvanlara binip öksedik yola,
 Acıktık yukarı çıkınca bele.
 Heybemizde ekmek var idi hele,
 Hanedandır, iftihar eder neyme!..

Saat onda Karabandal'a vardık,
 Karatopzade'nin hanesin girdik,
 Dostlar ile anda muhabbet kıldık,
 Safa geldiniz dediler bu

Mevlûd-ü Şerif kraat eyledik,
 Orada bu dasitanı söyledik.
 Hafız Efendiye tanzim eyledik,
 Kiraat ediver dedim utanma.

Varlığına mağrur eyleme bunda,
 Bu dünya fanidir gidersin sen de.
 Canımız emanet duruyor tende,
 İnanmazsan sorup öğren, utanma.

Şeytan klavuzu önünden gider,
 Kendine bend etmiş elinden yeder.
 Gece-gündüz anla nasihat eder,
 Tarik-i râha salım verme.

Emsali olursa misafir ahur,
 Talebe gelürse dışarda kalur.
 Hilmî gibi liavacelerden olur,
 Deyüp de kapuna geleni kovma.

BEYÎT

Arzulayıp sizi, buraya geldik,
İşlen şanınıza lâyük olanı.
Gayet uzak imiş, güç ile bulduk,
Mahzun etmen arz'edip de geleni,

İsmail Efendiye misafir olduk,
Abedanımızı arayıp da bulduk.
Hak bereket versün mahsulü aldık,
Allahâısmarladık burda kalanı.

İnşallah sağ olup erersek güze,
Mecit, Hamit, siz de buyurun bize.
Kızarmış kaz ilen ikramım size,
Misafir alırsız doğru geleni.

Hüda'ya emanet eyledim sizi,
Memnun eylediniz ağalar bizi.
Eş-dost sayesinde tutarız güzü,
Mevlâm imdat etsün satın alanı.

Adam olan adam kadrini bilir,
Sarraı olan altını arar bulur.
Ettiğın iyilik seninle kalur,
Hak eksik etmesün adam olanı.

Salur⁽¹⁾ Ağaları yüze gülmezler,
Kadir haysiyetin anı bilmezler.
Dediğinden dirhem noksan almazlar,
Yüzümüzden görmesinler ziyanı.

¹ Salur: Dörtdivan'da bir köy adı.

Aziz ahababımız hem molla, velî,
 Bayram zannedersin söylerken dili.
 Dostuna-eşine hiç vermez eli,
 Sureta görüp aldanma insana.

Kiremit Ağası İsmail Usta,
 Pervane gibi döner varan dosta.
 Mevlâ şifa versin oğlu pek hasta,
 Sağlıkta kavuştursun gurbette olanı.

Canım kurban kadir-kıymet bilene,
 Beş vaktinde namazını kılana.
 Doğru söyle Hilmî borcun yok yalana
 Mevlâsı da sevmez eğri olanı.

FÎRKATNAME

Taktir bize böyle çalmış kalemi
 Ecel yetişti soldurdu gülümü.
 Gençlikte kimse görmesün ölümü,
 Elveda olsun yalan dünya elveda.

Hasta oldum gelip dostlar gördüler,
 Neren ağrır deyu bana sordular.
 Bize hakkın helâl eyle dediler,
 Elveda olsun yalan dünya elveda.

Köyden adam geldi düzen tutuldu,
 Cümle ahbaların beli büküldü,
 Gözlerinden kanlı yaşlar döküldü,
 Elveda olsun yalan dünya elveda.

Hayvanım çekildi odam önüne,
 Talipler derildi sağı soluma.
 Görenler âh etti benim halime,
 Elveda olsun yalan dünya elveda.

Cümle talipler işitip ağladı,
 Gözlerinden kanlı yaşlar çağladı.
 Firkatile Hilmî böyle söyledi,
 Elveda olsun yalan dünya elveda.

FÎRATNAME

Taktirin yazdığı bozulmaz yazı
 Mevlam gurbet ele düşürdü bizi
 Allahâısmarladım dostlarım sizi
 Dua eylen dostlar sağ olup gelem.

Hak muradım verüp ettim düğünü
 Anam yavrusun aldırılmış düğünü
 Hak kul başına vermesün bugünü
 Dua eyle anam sağ olup gelem.

Felek garip etti benim kuzumu
 Kanlı yaşilen doldurdu gözümü
 Göremedim kız kardaşım yüzünü
 Mahşerde cem olup bir yere gelem,

Bir ayrılık düştü garip başıma
 Meğer düşman düşmüş benim peşime
 Selâm olsun yâranıma eşime
 Dua eylen anam sağ olup gelem.

Mevlâm dertli anneme ecrin versin
 Kuzusun gönderip yüzünü görsün.
 Bana edenler de Mevlâdan bulsun
 Mevlâm umur versin sağ olup gelem.

İki kolum bağı girdim yollara
 Gözlerimin yaşı döndü sellere.
 Danerniz dağılmış gurbet ellere
 Gezem de devşirem sağ olup gelem.

Komşudan kimsem yok sahip olacak
 Bubam yok ki arkam sıra gelecek
 Mahalline varup rica kılacak
 Elveda olsun simden sonra gelem.

Aklıma geimiyen başıma geldi
 Dayılarım kara haberim aldı
 Kadın teyzelerim divane oldu
 Dua eylen bana sağ olup gelem.

Küççük kız kardaşım bana ağlasun
 Kardaşım Yakub'u yerime bağlasun.
 Enişteme deyün anam eğlesün
 Unutman duadan sağ olup gelem.

Selâmet gideyim yol verin dağlar
 Yazın çiçek açar bahçeler bağlar
 Gurbet el nice koç yiğitler eğler
 Bir zaman gurbette dolaşıp gelem.

İLÂHÎ SEVDA

Yine bir firkat düştü,
 Seni Allahısmarladık.
 Firakın bağırimi deldi,
 Seni Allahısmarladık.

Ömrümüz âhir vakt geldi,
 Gül yüzüm sarardı soldu.
 Göçmemiz pek yakın kaldı,
 Seni Allahısmarladık.

Böyle Mevlâm çok şey etti,
 Günümüzü tamam etti.
 Talipler dağıldı gitti,
 Seni Allahısmarladık.

Mevlâm bizi gen'ağlattı,
 Mevlâm seni ağlatmasun.
 İçinden talip gitmesin.
 Seni Allahısmarladık.

Mevlâm sana kavuştura,
 Gene bizi görüştüre.
 Talipleri sönüştüre,
 Seni Allahısmarladık.

Baba Hızır himmet etsün,
 Gidenler hep gene gelsün.
 Bu da ere, mesrur olsun,
 Seni Allahısmarladık.

N'olsun bu firkat n'olsun,
Derunum taliple dolsun.
Yerime bir kâmil gelsun,
Seni Allahısmarladık.

Yarab yerim boş kalmasun,
Medresem mahzun olmasun.
Talipten hâlî kalmasun,
Seni Allahısmarladık.

Nasibeyle gelmemüzü,
Gelip bunda ölmemüzü.
Ahbapları görmemüzü,
Seni Allahısmarladık.

Bakma Yarab illetime,
Merhamet et zilletime.
Ebubekir hürmetine,
Seni Allahısmarladık.

Himmet etsün Hazret Ömer,
Ol felekte ölen Kamer,
Ziyade derunum yanar,
Seni Allahısmarladık.

Aman hey!.. Yarab aman,
Fırakından halim yaman.
Himmet etsün Hazret Osman,
Seni Allahısmarladık.

Oka dönüp yayım yayım,
Gelip yerlere basayım,
Himmet etsün Hasan-Hüseyin,
Seni Allahısmarladık.

Bu kez derunum pek yanar,
 Kâhî felek akse döner.
 Gelmemek bize mukarrer,
 Seni Allahısmarladık.

Baba Hızır gn'ağlasun,
 Hükmullah böyle neylesun.
 Hep erenler himmet etsün,
 Seni Allahısmarladık.

Çok zaman vâzım dinler,
 İşitin dostlarım, ağalar,
 Derûnum nâr gibi çmlar,
 Seni Allahısmarladık.

Sevda-yi derdin pek koyuk,
 Yamaca bir yanarın yok.
 Yüze güler dostumuz çok.
 Seni Allahısmarladık,

BEYTİ - ÇEKÜRGE

Makam-ı evlâdım Yusuf Efendi,
 Bilür müsün hele bize neyledin?
 Yaptığınız iş nefsime dokundu,
 Yüz dirhem çekirge ihsan eyledin.

Hanenize varup olmuşuz konak,
 Sail zannettiniz iki bacanak.
 Çekirge almışsınız birer çanak,
 Bizi memnun edip çirak eyledin.

Bacanağın Raşit, Hanedan kadîm
 Berekât versün çok nimetin yedim.
 Adam zevklemesün, övülmez dedim⁽¹⁾
 Meğer usta imiş beyan eyledin.

Her ne ki yapsamz sezadır bize,
 Üç günde bir varırız hanenize.
 Evlât nazarile bakardım size,
 Resmî olduğunu ayan eyledin.

Hilmî talihin yok ne yapsın kader,
 İtibarın yoktur çekirge kadar.
 Zamane evlâtlar seni zevkeder,
 Tahammül edemeyip de söyledin.

İLÂHİ BUDUR

Hint ile Yemen'den asker çekildi
 Sivastopol önünde kan döküldü
 Garip anaların beli büküldü
 Aman padişahım izin ver bize.

Ataşlar saçıldı sağa sola
 Muzaffer olundu Sivastopola.
 Petrebol'a Hak'tan müyesser ola
 Aman padişahım izin ver bize.

Sivastopol önde sıra söğütler
 Binbaşı, yüzbaşı asker öğütler.
 Vefat etti nice şahbaz yiğitler
 Aman padişahım izin ver bize.

¹ Zevklemek : Yermek, alay etmek.

Çadırlar önünde kandiller yanar
 Yâvengi gülleler havadan yağar
 Toplar sedasından dağlar iniler
 Aman padişahım izin ver bize.

Askerler şahına attı toplan
 Helak etti
 Kaldırın aradan Moskof bokları
 Aman padişahım izin ver bize.

Sivastopol önde, sefaya yatmış
 Birbirine zincir çakmış
 Topçular toplan yararlı atmış
 Aman padişahım izin ver bize.

Kader dedikleri kapandı cümle
 Kâfirlerin kurdukları
 Elinden çıkardık çok şükür hele
 Aman padişahım izin ver bize.

Türki mühimmat ile Cizbe kaçtı
 Mal-u emlâkini meydana saçtı.
 Atılan kollar aştı.
 Aman padişahım izin ver bize.

İndallah dualar kabul olundu
 Cümle katında lâğım bulundu
 Kaz misali olup tüyü yolundu
 Aman padişahım izin ver bize.

Sivastopol önünde ekin ekilür
 Bolu Meclisinde kur'a çekilür
 Gelinlik kızların beli bükülür
 Aman padişahım izin ver bize.

Ömer Paşanın altında hatemi⁽¹⁾
 Bizi böyle yaktı Sinap Paşası
 Kendi atasına kendi düşesi
 Aman padişahım izin ver bize.

ÎLAHÎ BUDUR

Bir mevta yunmağa hazır olunca
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur.
 Su koyucu yanına yakın gelince
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur.

Selâm olsun yaranıma dostuma
 Ecel ömür yayın astı boynuma
 Su koyucu kaynar dökme üstüme
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur.

Azrail geldi oturdu yanıma
 Pençesini urdu tatlı canıma
 Dönemedim kardaş, bir bir yanıma
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur.

Dersimi ezber edip süreydim
 Hocam izin verip yola gireydim
 Bir küçük oğlumun yüzün yüreydim
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur.

Ağa bubam benim haberim aldı
 At yeline düşüp hem karşı geldi
 Sağlığımda bir kez yüzümü gördü
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur.

¹ Hatem ; Yüzük.

Tomurcuk gül idim gülüm dermedim
 Devran sürüp bir murada ermedim.
 Şefkatlü validem yüzün görmedim
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur.

Okuyup dersimi, yazdım yazımı
 Hastalanıp da yol ettim gözümü
 Felek öksüz etti körpe kuzumu
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur,

Kadir Mevlâm sen bilürsün halimi
 Diyar-ı gurbette koma ölümü
 Çifte beygirler götürdü salımı
 Yalvarur yuyana tenim zayıftur,

İLÂHÎ BUDUR

Her seherin çıksam dağlar başına
 Eser bad-ı saba yeller hû deyu.
 Her ağaç zikr eder dilli dilince
 Debrenür yaprağı dallar hû deyu.

Dağlar taşlar Hak'ka tespit eyleyüp
 Hâl dilince türlü kelâm söyleyüp
 Uyur uyanıram sular çağlayup
 Cûş eyleyüp akar seller hû deyu,

İnip herbirisi sahilde kışlar
 Dertli bülbül gölde feryada başlar.
 Bahar eyyemında hep cümle kuşlar
 Okur duasını kuşlar hû deyu.

Bu hâli duyanlar divane olur
 İbret için anlar fikirde kahur
 Aslını bümezem bir şada gelür
 Dağlar o söz o söz beller hû deyu.

Gör ki Hilmî, uyar kendün gafletten
 Ehl-i tevhid olan Mevlâsın
 Benî âdem vuhuş tayyuru
 Fikreyler Mevlâsın kuşlar hû deyu.

İLÂHÎ BUDUR

Kasım eyyamının vasfın edeyim
 Evvel zuhur eder kışı dağların
 Dağlar selâm almaz kande gideyim
 Kurtulmaz borandan başı dağların.

Yaz olunca çayır çimen bürünür
 Cümle hayvanatla anda barınır
 Mücevher kuşları yunmaz arınur
 Sefayinan gelür yazı dağların.

İlkbaharın yaz aylan gelince
 Uyanur gafletten gözü dağların.
 Ziynolur açılır gonca gülleri
 Geçer bülbüllere nazı dağların.

Yaz olunca girertonlara
 Haktan inayet erişür anlara
 Yazın safa verir şirin canlara
 Miski anbar kokar tozu dağların.

Daim tercihtedir anın işleri
 Eflâke ser çekmiş anın başları
 Mücevher seda verir anm kuşları
 Dergâh-ı Haktadır yüzü dağların.

Hilmî'nin türkülerinin besteleri hâlâ Dörtdivan'da yanık yanık okunmaktadır. Onun türkülerinin bu yanık makamında, ulusal müziğimizin izlerini bulur gibi oldum. Hilmî'nin türkülerinde adı geçen kişiler Dörtdivan'da yaşamış kişilerdir. Ancak bu türkülerin bestecisi yine kendisi midir, yoksa başkaları mıdır? Bunu görüp gösteremedim. Türkülerin konusu, acıklı ya da sevinçli günlük hayat olaylarıdır. Şu demek ki "vak'alı türkülerdir". Hilmî türkülerinde üç mısradan sonra iki mısra kavuştak kullanmıştır. Yer ve kişiler belli olduğu için söz ve müzik kısımlarında hemen hemen bir değişme olmamıştır. Dörtdivan'da birçok kişiler bir türküde geçen şahısların kimler olduklarını bana anlatmışlardır. Aşağıdaki türkü şöyle bir konuya dayanmaktadır:

Dörtdivan'da bir delikanlı, babasının ve anasının isteği ile nişanlanmış ama, düğün yapamadan hastalanarak ölmüştür. Çevrede sevilen bu yakışıklı yiğit delikanlının ânî ölümü, onu tanıyanların yüreğinde derin bir iz bırakmış ve gözyaşı döktürmüştür. Hilmî işte bu olayı, bir koşuk düzerek yakmıştır.

YAKIM BUDUR

Mevlâm böyle yazmış benim yazımı
 Derdim koyuk ben çekerim sızımı,
 Şu yalan dünyadan yumdum gözümü
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Anam babam dertli dertli ağlasın
 Aklan çıkarıp kara bağlasın
 Bu Mevlânın işi, kim ne eylesün
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Bize doğru geldi Hak'kın fermanı,
 Acap yok mu bu derdümin dermanı?
 Mevlâ nasibeyle bana îmanı,
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Taze açıldım gülümü deremedim,
 Şu fâni dünyada ömür süremedim.
 Düğün edip muradıma eremedim,
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

İki kız kardaşım gelsin yanıma,
 Kıyamet ayrılık düştü serime.
 Azrail pençesin urdu canıma,
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Babam benim için dünür eyledi,
 Anam varup kız bile peyledi,
 Düğünüm etmeğe elim bile ermedi
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Ecel oku urdu deldi sinemi,
 Kimlere emanet edem anamı?
 Ömrüm tamam, bağladılar çenemi,
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Hak'tan geldi bize bu ferman
 Ne çare olmadı derdime derman.
 Anama baksun eniştem Süleyman
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Seğirtip gezerken herbir işime,
 Felek ağı kattı tatlı aşıma.
 Selâm olsun yaranıma eşime,
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim,
 Cennette düğünüm ettir Habîbim,

Kardaşım yok ocağımı yakacak,
 Yerime çift koşup tohum ekecek.
 Benim mallarıma kimler bakacak,
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

Hilmî gafil olma bu dünya fânî
 Bir gün olur azrail alur canı.
 Eşin dostun kabrine koyarlar seni,
 Derdim koyuk yoktur benim tabibim
 Cennette düğünüm ettir Habîbim.

FÎRAKNAME

Taktirin yazdığı bozulmaz kalem
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?
 Genç yaşımda geldi derd ile elem
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

On üç on dördümde gittim gurbete
 Kim dayanur ayrılığa hasrete
 Nasıl dayanayım ben bu firkate
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

On dolcuz senedir gezdim gurbeti
 Anam çeksin ayrılığı hasreti.
 Kız kardaşım etsin bana firkati
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

Derdim koyuk gayet çoktur kederim
 Gece gündüz ah-u feryat ederim.
 Dostlar gayri ben sılama giderim
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

Esim dostum ilen cümle geldiler
 Ağlaşarak boynuma sarıldılar
 Bize hakkın helâl eyle dediler
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

Övsüz kaldı eğlendüğüm odalar
 Nişanlıma dertli olmuş dediler.
 Anlar da nişanım geri verdiler
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

İstanbul'dan çıkıp İzmit'e geldim
 Anda kira tutup yollara girdim
 Yağbasan'da Hakka canımı verdim⁽¹⁾
 Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

1 Yağbasan; Adapazarı-Düzce arasında biryerin adı..

Dayım baş ucumda salınıp ağlar
Ömrüm tamam oldu çenemi bağlar
Emir Mevlânındır kime ne eyler
Hasret kıyamete kaldı neyeyim?

Andan benim cenazemi aldılar
Seher vaktinde Hendek'e geldiler
Cumadan çıkıp namazım kıldılar
Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

Evler yapturdum içine girmedim
Ömür sürüp bir murada enmedim
Şefkatli validem yüzün görmedim”
Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

Hekimler bulamadı çareler
Benim yüreğimde koygun yareler
Sılamda validem kendin yareler
Hasret kıyamete kaldı neyleyim?

TEŞEKKÜR

Bu kitabımın hazırlanmasında yardımları dokunan Bolu İlköğretim Müfettişi dostum Kemal Kutluata'ya, Reşadiye İlkokulu Müdürü Mehmet Güngör'e, Dörtdivan - Doğancılar köyü- eski öğretmeni Muzaffer Albayrak'a Dörtdivan Bucağı İlkokulu Öğretmeni öğrencim Fahri'ye, Doğancılar köyünden Eyüp Şahin'e, İsmail Öztürk'e, Rıza Öztürk Ustaya teşekkür eder, kendilerine mutlu günler ve yarınlar dilerim.

Cevdet CANBULAT